

Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2025, 18(1), 63-79
Beykent University Journal of Social Sciences 2025, 18(1), 63-79
<https://doi.org/10.18221/bujss.1672600>

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Paper Type: Research Paper

Geliş tarihi/Received: 09.04.2025
Kabul tarihi/Accepted: 28.06.2025

21. YÜZYILDA AB TARIM POLİTİKASINI DÖNÜŞTÜREN FAKTÖRLER*

FACTORS TRANSFORMING EU AGRICULTURAL POLICY IN THE 21ST CENTURY

Çiğdem YILDIZ ÇAKAN†

Öz

Avrupa Birliği (AB)'nin Ortak Tarım Politikası (OTP) 2000'den günümüze yeşil dönüşüm bağlamında değişmiştir. AB, bu dönüşümün çevreyi korumaya yönelik olduğunu ileri sürmektedir. Bu çalışmanın amacı, OTP'deki yeşil dönüşümün arkasında yatan diğer başlıca faktörleri incelemektir. Bu bağlamda OTP'de gerçekleşen dönüşümün başlıca sebebinin çevreyi koruma çabaları mı yoksa uluslararası ekonomik ve ticari baskılar mı olduğu sorgulanmıştır. Bu çalışmada, OTP'deki reform süreci mercek altına alınmış, bu süreçte baskın olarak hangi unsurların reformlar için tetikleyici olduğu ve çevre unsurunun hangi dinamiklerin etkisiyle OTP'ye eklendiği Ekolojik Modernizasyon Teorisi çerçevesinde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: AB Ortak Tarım Politikası, Ekolojik Modernleşme, Sürdürülebilir Tarım, Yeşil Dönüşüm,

Abstract

The Common Agricultural Policy (CAP) of the European Union (EU) has undergone significant changes in the context of the green transition since 2000. While the EU claims that this transformation is driven by environmental protection efforts, the aim of this study is to examine other factors underlying the green transition in the CAP. In this regard, the study questions whether the primary motivation behind the reform process is genuinely environmental concerns or rather international economic and trade pressures. The reform process of the CAP is scrutinized to identify the main driving forces behind these changes, and the role of environmental considerations is analyzed through the lens of Ecological Modernization Theory.

Keywords: EU Common Agricultural Policy, Ecological Modernization, Sustainable Agriculture, Green Growth.

* Bu çalışma yazarın Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Enstitüsü bünyesinde hazırladığı “Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasındaki Yeşil Dönüşümün AB Güvenliğine Etkisi” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

† Dr., yldz.cigdem@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5693-6364>

Extended Abstract

The Common Agricultural Policy (CAP) has undergone significant changes since the beginning of the 21st century. Behind these changes lie social, environmental, financial, economic, and international dynamics. In particular, the most comprehensive transformation initiated in 2023 has been presented by the European Union (EU) as primarily aimed at environmental protection. However, it remains debatable whether this transformation is solely driven by environmental concerns or influenced by international pressures and economic necessities.

The agricultural sector not only ensures food security but also plays a crucial role in carbon emissions, climate change, biodiversity loss, and combating erosion. The deterioration of soil structure and health directly threatens ecosystem balance and human life. In this context, if CAP is designed with an ecological approach, it has the potential to be a guiding tool for environmental sustainability. However, inadequate or flawed policies may inevitably result in adverse spillover effects, creating unintended economic and social consequences that can disrupt local agricultural economies and rural communities.

This study examines the key motivations behind the transformation of CAP. The central question is whether the EU's policy changes were genuinely made to promote environmental sustainability or whether international pressures and economic goals were the main drivers. This analysis is conducted within the framework of ecological modernization theory, as the transformations observed in CAP after 2000 align with the fundamental principles of this approach. Understanding how CAP has evolved and which needs it addresses is crucial for comprehending the core dynamics of the policy. The role of global market forces, trade agreements, and shifting political priorities within the EU further complicate the policy landscape, raising concerns about its long-term feasibility and effectiveness.

The study employs a literature review methodology, bringing together the historical development of CAP, ecological modernization theory, and the principles of sustainable development to provide a comprehensive analysis. Reliable sources such as international academic journals, books, reports, theses, and conference proceedings have been examined, with databases like Google Scholar, JSTOR, and Scopus being utilized. Additionally, official reports from EU institutions have been included in the study. A comparative analysis of past CAP reforms with recent transformations highlights patterns in policy adaptation, demonstrating how economic and environmental interests have been balanced or conflicted over time.

Findings indicate that the primary driving force behind CAP's transformation is neither solely international pressures nor purely environmental concerns. Instead, the main driving factor is the pursuit of sustainable economic development. Within the framework of the EU Green Deal, the concept of green growth prioritizes economic and social development without disregarding environmental factors. However, by focusing on human welfare, this transformation process sometimes overlooks the necessity of ecological preservation. The fact that environmental sustainability is essential for ensuring both human health and well-being emerges as a critical point for policymakers. This study also explores how financial incentives and subsidies influence agricultural practices, shaping the decisions of farmers and agribusinesses in ways that may not always align with sustainability goals.

The research further discusses how technological advancements and innovations in sustainable agriculture, such as precision farming, regenerative agriculture, and carbon farming, could influence future CAP reforms. The effectiveness of CAP in achieving its objectives will depend on how well it integrates emerging scientific knowledge, economic realities, and environmental imperatives. Moreover, the role of stakeholder engagement, including farmers, environmental groups, policymakers, and consumers, is crucial in shaping a more inclusive and adaptable policy framework.

This study aims to analyze the transformation process of CAP and identify the factors beyond environmental protection that have played a role in shaping it. Understanding the evolution of agricultural policies within the EU will provide valuable insights for future policy decisions. By critically evaluating CAP's current trajectory, this research highlights the need for a balanced approach that integrates economic resilience with genuine environmental sustainability. The study underscores that while CAP is evolving, achieving true sustainability will require more than policy reforms—it necessitates a paradigm shift in how agricultural systems operate within ecological limits.

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), son yıllarda iklim değişikliği, çevresel bozulma ve kaynak kıtlığı gibi küresel sorunlara yanıt olarak kapsamlı bir yeşil dönüşüm sürecini başlatmıştır. Bu sürecin merkezinde, 2019 yılında duyurulan Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) yer almaktadır. AYM'nin temel hedefleri; 2050'ye kadar net sıfır sera gazı emisyonuna ulaşmak, ekonomik büyümeyi kaynak kullanımından ayırmak, biyoçeşitliliği korumak, döngüsel ekonomiyi teşvik etmek ve tüm politika alanlarında sürdürülebilirliği önceliklendirmektir. Bu vizyon doğrultusunda AB; tarım, enerji, ulaşım ve sanayi gibi yüksek çevresel etkiye sahip sektörlerde köklü yapısal reformlara yönelmiştir. Tarım sektörü ise, hem doğrudan çevresel etkileri hem de toplumsal ve ekonomik rolü nedeniyle bu dönüşümde kritik bir konumda bulunmaktadır.

Avrupa Birliği (AB), son yirmi yılda çevresel sürdürülebilirliği temel alan politikaları giderek daha fazla gündemine almıştır. Bu dönüşümün önemli bir boyutu, çevre ile doğrudan ilişkili olan tarım sektöründe gerçekleşmiştir. Tarım, yalnızca gıda üretimiyle sınırlı olmayan; aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadele, karbon salınımının azaltılması, toprak sağlığının korunması ve biyoçeşitlilik gibi alanlarda da stratejik bir rol üstlenen bir sektördür. Bu nedenle AB'nin Ortak Tarım Politikası (OTP), ekonomik ve sosyal kalkınmanın yanı sıra ekolojik hedeflerin gerçekleştirilmesi bakımından da kilit bir araç hâline gelmiştir.

21. yüzyılın başından itibaren OTP'de yapılan reformlar, farklı dönemlerde değişen öncelikler doğrultusunda şekillenmiştir. Ancak 2023 yılı itibarıyla başlatılan yeni reform süreci, AB Komisyonu tarafından çevresel sürdürülebilirliğe dayalı bir dönüşüm olarak sunulmuştur. Bu noktada önemli bir soru ortaya çıkmaktadır: Gerçekten de bu dönüşümün arkasındaki temel motivasyon, çevreyi koruma isteği midir, yoksa bu dönüşümde uluslararası ekonomik ve ticari baskılar mı etkili olmuştur?

Mevcut literatürde OTP'nin dönüşümü, çoğunlukla teknik düzenlemeler ve politika araçları bağlamında incelenmiştir. Ancak bu dönüşümün altında yatan normatif yönelimler ve iktidar ilişkileri yeterince derinlemesine ele alınmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, 2000 sonrası OTP reformlarını çevresel koruma söylemiyle uyumlu götüren; ancak aynı zamanda yeşil büyüme ve ekonomik sürdürülebilirlik hedefleriyle iç içe geçen dinamikler çerçevesinde analiz etmektir.

Araştırma, OTP'nin dönüşüm sürecini ekolojik modernizasyon teorisi ekseninde değerlendirmektedir. Bu teorik yaklaşım, çevresel sorunlarla ekonomik kalkınmanın çelişmek zorunda olmadığı, aksine çevresel önceliklerin piyasa mekanizmaları ve teknolojik yeniliklerle uyumlu hâle getirilebileceği varsayımına dayanır. Dolayısıyla, bu perspektif OTP'deki reformların hem çevre hem ekonomi adına nasıl yeniden anlamlandırıldığını incelemek açısından işlevseldir.

Çalışmada, literatür taraması yöntemiyle hem OTP'nin tarihsel gelişimi hem de sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ışığında çevresel dönüşümünün temel motivasyonları araştırılmıştır.

AYM çerçevesinde OTP'nin çevreci bir yöne evrildiği savunulsa da, bu dönüşümün çevre yerine daha çok insan refahını önceleyen bir yeşil büyüme anlayışıyla şekillendiği görülmektedir. Oysa ekolojik güvenlik anlayışı, yalnızca insanların değil içinde yaşadıkları doğal sistemlerin de güvenliğini önceleyen bir yaklaşıma ihtiyaç duyar. Bu çalışma, OTP'deki dönüşümün arkasındaki çok katmanlı dinamikleri çözümleyerek AB'nin çevresel sürdürülebilirlik hedefleri ile ekonomik ve jeopolitik çıkarları arasında nasıl bir denge kurduğunu sorgulamaktadır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE- EKOLOJİK MODERNLEŞME TEORİSİ

İlk olarak 1980'lerde Joseph Huber ve Martin Janicke tarafından ortaya atılan ekolojik modernleşme teriminin uluslararası alandaki ilk tanıtımı, 1984 İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD) Çevre ve Ekonomi Konferansı'nda gerçekleşmiştir. Bu kavram, çevreye daha duyarlı bir kapitalist ekonomi politikasının geliştirilmesini savunmaktadır (Dryzek, 1997). Teori, çevresel reformlara teknolojik yaklaşımları, yönetim reformlarını ve ekonomik aktörlerin rolünü vurgulayan bir teorik çerçeve sunmaktadır (Şahin, 2022). Ekolojik modernleşme, kapitalist ekonomi politikalarını yapılandırarak çevre koruma programlarının ve ekonomik gelişmenin eşzamanlı ilerlemesini sağlamayı savunmaktadır (Dryzek, 1997).

Hovardas'a (2016) göre, ekolojik modernleşme teorisyenleri, sanayileşme ve modernleşmenin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini eleştirel bir şekilde sorgulamaktan ziyade bu olguların kapitalist mantıkla uyumlu bir biçimde dönüştürülebileceğini savunmaktadırlar. Bu bakış açısı, mevcut ekonomik sistemle uyumlu olup ekolojik modernleşme teorisinin çevresel konulara yönelik ana akım bir yaklaşım olarak benimsenmesini kolaylaştırmaktadır (Hovardas, 2016).

Kimi yazarlara göre ise işletmelerin stratejik yöntemlerle yeşil teknolojiye yönelerek verimliliği artırmaları, ekolojik modernizasyonun çevresel katkısı olarak yorumlanmaktadır (Machin, 2019; Adua vd., 2016). Ekolojik modernleşmeyi destekleyenler, yaklaşımın kirlilik azaltımı, teknoloji destekli yeşil kurumsal uygulamaların yaygınlaşması, kaynak kullanımında azalma ve buna paralel olarak verimlilik artışı gibi potansiyellerine dikkat çekmektedirler (Burrier ve Hultquist, 2019).

Jänicke; ekolojik modernizasyonun inovasyon, modernizasyon ve rekabeti küresel çevresel ihtiyaçlarla harmanlayan bir yaklaşım olduğunu, çevresel iyileştirmeler konusunda umut vaat ettiğini ancak sınırlamaları olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, küresel ısınma, enerji fiyatları ve gıda güvensizliği gibi sorunlar çevresel inovasyon için fırsatlar sunarken biyoçeşitlilik kaybı için uygulanabilir teknolojik çözümler üretilmemesi ve ekolojik modernizasyonun olumsuz etkilediği grupların direnci gibi unsurlar, Jänicke'ye göre ekolojik modernleşmenin karşılaştığı engellerdir. Jänicke, bu engellerin aşılabilmesi için ekoloji ile uyumlu politikalara ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır (Jänicke, 2008). Ekolojik modernizasyon teorisinin, Batılı gelişmiş ülkelere odaklanan bir yaklaşım olduğu için küresel düzeyde yeterince kapsayıcı olmadığı ifade edilmektedir. Örneğin, gelişmiş ülkeler doğal kaynak kullanımını azaltmayı amaçlayan projeler geliştirirken aynı zamanda az gelişmiş bölgelerde doğal kaynakların sömürülmesini sürdürmektedir. (Gouldson vd., 2008). Teoriye yönelik eleştiriler bir yana, birçok araştırmacı endüstriyel modernleşmenin kapitalist sistem içinde kurumsal reformları teşvik ettiğini kabul etmekle birlikte, reformların etkin bir şekilde ilerleyebilmesi için gerekli kurumsal altyapı ve kapasitelere dikkat edilmediğini vurgulamaktadır. (Milanez ve Bührs, 2007).

Yapısalcı yaklaşıma göre, ekolojik modernleşme yaklaşımı ekonomi, politika ve teknoloji temelli reformları gerçekleştirmede başarılı olsa da doğa-birey-toplum arasındaki ilişkiyi kurmakta yetersiz kalmaktadır. Ayrıca toplumsal adalet ve ekolojik refah gibi konular da geri planda tutulmaktadır. Neo-Marksistlere göre ise, kapitalizmi destekleyen sürdürülebilirlik yaklaşımı, sistemin devamını sağlamak amacıyla yapılan yeşillendirme dışında gerekli reformları üretmede başarısız kalmaktadır. Buna ek olarak kapitalizmin ekolojik döngü üzerindeki zararlarının ekolojik modernleşme yaklaşımında küçümsendiğini ifade etmektedirler (Jänicke, 2008). Dobson'a göre, ekolojik dönüşüm için sivil toplumdan gelen bir harekete ihtiyaç vardır; aksi takdirde çevresel bozulmanın önüne geçmek zor olabilir. Bu bakış açısında, devlet ve piyasada anlamlı dönüşümlerin tetikleyicisi olarak sivil toplum görülmektedir ve güçlü bir sivil hareketlenme, ekolojik dönüşüm için hayati önemdedir. (Semal vd., 2014) Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ekolojik modernleşme altyapısının oluşturulması tepeden inme bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu durum, toplumsal katılım mekanizmalarının oluşturulmasında ve kurumsal kapasitenin sağlıklı bir şekilde gelişiminde eksikliklere yol açabilir. Gelişmiş ülkelerde, genellikle bu süreçler küçük düzenlemelerle kendiliğinden oluşmaktadır, gelişmekte olan ülkelerde daha yapay oluşan bu süreç, çevre yönetişiminin etkili bir şekilde oluşumuna engel olma potansiyeli taşımaktadır. (Back ve Hadenius, 2008). Ekolojik modernleşme teorisi, teknolojik yeniliklere vurgu yapan önermelere sahiptir. Fakat teknolojik yeniliklerin doğaya etkisi konusu tartışmalı bir konudur. Bilim insanları teknolojik gelişmelerin doğal kaynak tüketimini artırdığına dikkatleri çekmektedir (Adua vd., 2016). Ekolojik modernleşme teorisine eleştirel yaklaşan bazı araştırmacılar, mevcut üretim tarzının ekolojik bozulma üzerindeki uzun vadeli etkilerine işaret etmekte ve alınan önlemlerin etkisini azaltma potansiyeline sahip olduğunu belirtmektedir (Hovardas, 2016). Diğer yandan, başlangıçta üretim ve tüketim teknolojilerine odaklanan ekolojik modernleşme yaklaşımı, günümüzde yönetim ve devlet yapısındaki değişimleri de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu değişiklikler, devlet kademesindeki dönüşümleri, sosyal ve çevresel hareketlerin politika yapım süreçlerine dâhil edilmesini ve üretici ile tüketicilerin çevresel düzenlemelere daha fazla katılımını içermektedir (Reimer, 2015). Örneğin, 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşmak için doğal yöntemlerin tek başına yeterli olmayabileceği ve bu nedenle karbon yakalama teknolojileri gibi teknolojik yeniliklere ihtiyaç duyulabileceği belirtilmektedir (Chomsky ve Pollin, 2021).

Bu çalışmada, OTP’de gerçekleşen yeşil dönüşümü analiz etmek için kuramsal zemin olarak ekolojik modernleşme teorisi seçilmiştir. Zira 2000 sonrası dönemde OTP’nin yeşil dönüşüm süreci, çevre koruma hedeflerini ekonomik büyüme ile bütünleştirmeyi amaçlayan yapısal reformları içermektedir. Bu dönüşüm, çevre politikalarının ekonomi politikalarıyla bütünleştiği bir anlayışla şekillenmiştir; bu da ekolojik modernleşme yaklaşımıyla doğrudan örtüşmektedir. Reimer (2015), hem AB’de hem de ABD’de tarımsal çevre politikalarındaki değişimlerin bu teoriyle açıklanabileceğini belirtmektedir.

Literatürde ekolojik modernleşme teorisi, bir yandan teknolojik inovasyonun çevresel fayda sağlayabileceğini savunan iyimser yorumlarla desteklenirken diğer yandan yapısalcı ve neo-Marksist çevrelerce eleştirilmektedir. Jänicke (2008), teörinin çevresel inovasyonla rekabeti ve sürdürülebilirliği teşvik ettiğini, ancak özellikle biyoçeşitlilik kaybı gibi alanlarda teknolojik çözümlerin yetersiz kaldığını belirtmiştir. Neo-Marksist eleştirmenler ise teörinin, kapitalizmin ekolojik zararı üzerindeki etkisini küçümsediğini ve sürdürülebilirlik adı altında sistemin sürekliliğini sağladığını öne sürmektedirler (Milanez ve Bührs, 2007; Jänicke, 2008). Dobson (2014) ise, çevresel dönüşümün sadece devlet politikalarıyla değil, güçlü bir sivil toplum baskısıyla mümkün olabileceğini savunmaktadır.

AB bağlamında düşünüldüğünde, ekolojik modernleşme teorisi, çevresel politikaların kurumsal mekanizmalarla entegrasyonuna olanak sağlayan bir yaklaşım sunmaktadır. OTP’nin yeşil dönüşüm sürecinde yönetim modellerinin, paydaş katılımının ve çevresel performans kriterlerinin öne çıkması, bu teorik perspektifi daha da anlamlı kılmaktadır. Yeşil Mutabakat, Fit for 55 paketi ve “Çiftlikten Çatala” stratejisi gibi bütüncül politikalar, çevreyle dost tarım uygulamalarını piyasa mekanizmaları ile birleştirmeyi hedeflemekte ve böylece ekolojik modernleşmenin ilkeleriyle paralel bir yön izlemektedir.

2. ORTAK TARIM POLİTİKASI

Avrupa bütünleşmesinin yapı taşlarından biri olan Ortak Tarım Politikası (OTP), ekonomik bütünleşmenin sosyal boyutunu güçlendirmek ve kurucu ülkeler arasındaki tarımsal farklılıkları dengelemek amacıyla 1958’de Roma Anlaşması’yla atılan adımların bir sonucudur. 1950’lerde Fransa, Almanya ve diğer kurucu ülkelerde tarımda yoğun devlet müdahaleleri uygulanmaktaydı; ancak bu müdahaleler, Ortak Pazar’ın serbest rekabet ilkeleriyle çelişmekteydi. Bu nedenle OTP, bu farklılıkları dengelemek ve Pazar’ın işleyişini düzenlemek adına bir “ortaklaştırma” projesi olarak geliştirildi. Tarım sektörünün Avrupa toplumları için hem ekonomik hem de sosyal önemi, OTP’nin bütünleşme sürecinde ayrıcalıklı bir yere sahip olmasına neden olmuştur.

1962 yılında yürürlüğe giren OTP, başlangıçta çiftçilerin yaşam standartlarını yükseltmek, gıda arzında istikrarı sağlamak ve tüketicilere uygun fiyatlarla ürün sunmak gibi hedeflere odaklanmıştır. Ancak bu amaçların arkasında, Avrupa’nın savaş sonrası yaşadığı gıda krizlerinin etkisi ve kırsal nüfusun siyasi öneminin de yattığı unutulmamalıdır. OTP’nin Avrupa Bütçesindeki payının uzun yıllar %70’lere varan oranlarda seyretmesi, tarımın yalnızca ekonomik değil aynı zamanda stratejik bir alan olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, OTP’nin yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda Avrupa kimliği inşasında da bir kaldıraç olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

Reform sürecinin ilk evrelerinde OTP, fiyat destekleme mekanizmaları üzerinden şekillenmiştir. Hedef fiyat, eşik fiyat ve müdahale fiyatı gibi araçlar sayesinde iç pazar korunmuş, çiftçi gelirleri garanti altına alınmış ve gümrük duvarlarıyla dış rekabet sınırlandırılmıştır. Bu sistem özellikle Fransa gibi tarımda güçlü ülkeler için büyük kazanımlar sağlarken Almanya gibi sanayi ağırlıklı ülkelerde eleştiriler doğurmuştur. OTP’nin bu ilk modeli, zaman içinde “fazla üretim” (surplus), piyasa dengesizlikleri ve çevresel etkiler nedeniyle tartışma konusu olmuştur.

1980’lerden itibaren OTP, üretim fazlası ve bütçe yükü gibi nedenlerle reform baskısıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde OTP’nin temel amacı yalnızca gıda güvenliği değil, aynı zamanda çevre koruma, kırsal kalkınma ve piyasa istikrarı gibi daha geniş hedefleri kapsayacak şekilde yeniden tanımlanmıştır. 1992 MacSharry Reformu ve 2003 Fischler Reformu ile doğrudan gelir desteği ve çevresel koşulluluk gibi uygulamalar sisteme entegre edilmiştir. Bu değişiklikler sadece teknik düzenlemeler değil, aynı zamanda tarımın Avrupa’daki rolü üzerine süregelen tartışmaların da bir sonucudur. Bu değişim, derin bir paradigmatik dönüşüm sürecine işaret etmektedir.

Reformlar her ne kadar tarımın modernizasyonu ve çevre ile uyumu açısından olumlu görülse de, kırsal topluluklar üzerindeki etkileri ve küçük çiftçilerin sistemden dışlanması gibi konular ciddi eleştirilere neden olmuştur. Tarımsal sübvansiyonların büyük ölçüde büyük ölçekli işletmelere yönelmesi, AB içinde tarımsal eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Bu durum, OTP'nin sosyal adalet boyutunun zayıfladığı yönündeki eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bu durum, OTP'nin çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasında sosyo-ekonomik yapının belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, OTP'nin evrimi yalnızca teknik düzenlemelerle değil, Avrupa bütünleşmesinin doğasına ve farklı çıkar grupları arasındaki müzakerelere dayalı bir politik ekonomi süreci olarak şekillenmiştir. OTP'nin tarihsel gelişimi, hem Avrupa bütünleşmesinin hem de sürdürülebilir kalkınma anlayışının dönüşümünü yansıtan önemli bir göstergedir. Bu dönüşüm, özellikle 1990'lardan sonra artan çevresel farkındalıkla birlikte, tarım politikalarının çevresel hedeflerle uyumlu hâle getirilmesi yönündeki çabaları da içermektedir. Ancak bu süreç, çevresel kaygıların ne ölçüde samimi ve öncelikli olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Çevre politikalarının piyasa araçlarıyla uyumlu hâle getirilmesi, kimi zaman çevre koruma amacından çok sistem istikrarının sağlanmasına hizmet etmektedir.

Bu noktada Ekolojik Modernizasyon Teorisi, OTP'nin dönüşümünü anlamak için açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Teori, çevresel sorunların piyasa mekanizmaları ve teknolojik yenilikler yoluyla çözülebileceğini savunmakta, çevreyle uyumlu kalkınmanın sistem içi reformlarla mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. OTP'nin çevresel koşulluluk, doğrudan gelir desteği ve yeşil dönüşüm gibi reformlarla yeniden şekillendirilmesi, Ekolojik Modernizasyon Teorisi'nin temel varsayımlarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak bu reformların arka planında çevreyi korumaktan çok, ekonomik sürdürülebilirliği garanti altına alma çabasının yer alması, OTP'nin gerçekten çevreci mi yoksa sistemin devamlılığını hedefleyen stratejik bir araç mı olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Teori, çevresel dönüşümün kapitalist sistem içinde gerçekleşebileceği varsayımına dayanmakta ve bu yönüyle eleştiriye açıktır. Bu nedenle, OTP'nin tarihsel dönüşümü yalnızca Avrupa tarım politikasının değil, aynı zamanda Avrupa'daki çevre-yönetişim anlayışının ve neoliberal kalkınma paradigmasının da bir yansıması olarak ele alınmalıdır.

2.1. Tarımda Reform Süreci

Avrupa Ortak Tarım Politikası (OTP), kuruluşundan itibaren Avrupa Birliği'nin (AB) en önemli ve en kapsamlı politikalarından biri olmuş, ancak geçirdiği reform süreçleri boyunca çeşitli tartışma ve eleştirilere konu olmuştur. OTP, 1960'larda üretim fazlası sorunlarına çözüm üretmek ve çiftçilere adil gelir sağlamayı amaçlarken özellikle 1980'lerden sonra korumacı politikaların yarattığı olumsuz etkiler gündeme gelmiştir. Üretim fazlasının topluluk bütçesine getirdiği ağır yük ve çevresel zararlar, OTP reformlarının zorunlu hâle gelmesinde belirleyici olmuştur (Akder, 2012). Bu bağlamda, OTP'nin dönüşümünde yalnızca ekonomik etkenlerin değil, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik ilkelerinin artan etkisinin göz ardı edilmemesi gerekir. Ekolojik modernleşme teorisi bu değişimi yorumlamak açısından kuramsal bir çerçeve sunmaktadır.

İlk OTP uygulamaları, piyasa fiyatlarını stabilize etmek ve tarım sektöründe devlet müdahâlesini artırmak üzerine kurulmuş, ancak bu yaklaşım küçük çiftçiler yerine büyük ölçekli işletmelerin lehine avantajlar yaratmıştır. Bu durum, özellikle 1980'lerde aşırı üretim ve çevresel sorunlarla birlikte hem iç pazarda hem de uluslararası alanda eleştirilerin artmasına yol açmıştır (Ackrill, 2000). Üretim fazlası nedeniyle gıda israfı ve doğal kaynakların aşırı kullanımı, OTP'nin sürdürülebilirlik hedefleriyle çelişen sonuçlara sebep olmuştur (Smith, 2015). Bu noktada, OTP'nin ilk dönem politikalarının sürdürülebilirlikten uzak yapısı, çevresel yükleri ve doğa üzerindeki baskıyı artırmıştır. Bu tarihsel deneyim, ilerleyen reformlarda çevreyle uyumlu politikaların neden vazgeçilmez hâle geldiğini anlamak açısından önemlidir.

1984 yılında getirilen üretim kotaları ve aşan üretime uygulanan vergiler, OTP'nin ekonomik yükünü azaltmayı amaçlamış, fakat bu önlemler küçük çiftçilerin ekonomik durumunu daha da zorlaştırmıştır. Ayrıca, korumacı politikalar dış ticarete diğer tarım ihracatçı ülkelerle gerilim yaratmış, serbest piyasa ilkeleriyle AB'nin korumacı yaklaşımı arasındaki uyumsuzluklar uluslararası eleştirilere neden olmuştur (European Commission, 2019). Bu durum, OTP'nin sadece iç dinamikleriyle değil,

küresel ticaret normlarıyla da uyumlu hâle getirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Ekolojik modernleşme yaklaşımı bu tür uluslararası baskıların, çevre dostu politikalarla nasıl bütünleştirilebileceğini açıklamada yol gösterici olabilir.

1992 yılında uygulamaya konan MacSharry Reformu, piyasa desteklerinden doğrudan gelir desteğine geçişi simgeleyerek bütçe disiplini ve çevresel koruma hedeflerini ön plana çıkarmıştır. Ancak reformun uygulamada büyük ölçekli çiftçilere daha çok avantaj sağladığı ve küçük üreticilerin sorunlarını tam anlamıyla çözmediği yönünde görüşler mevcuttur (Cunha ve Swinbank, 2011). Reformla birlikte tarımsal üretimde çevre koruma önlemleri artırılmış, ancak bunların etkinliği ve yaygınlığı konusunda şüpheler sürmüştür (Greenpeace, 2012). Bu noktada çevre koruma ile sosyal adalet ilkeleri arasında kurulan dengenin zayıf kalması, OTP'nin dönüşümünün yalnızca teknik bir yeniden yapılandırma değil, aynı zamanda değerler arası bir öncelik meselesi olduğunu göstermektedir.

2000 sonrası dönemde OTP'nin gündemine, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve sürdürülebilirlik gibi çevresel kaygılar dâhil olmuştur. 2013 reformu, AB'nin yasama süreçlerine daha fazla şeffaflık getirmiş ve genç çiftçilere destek, kırsal kalkınma, yeşil dönüşüm gibi hedefler eklenmiştir. Yine de bu reformların uygulamadaki karmaşıklığı ve bürokratik engeller, beklentilerin tam karşılanmasını zorlaştırmıştır (Jones vd., 2021). Burada ekolojik modernleşme teorisinin öngördüğü kurumsal reformların, pratikte uygulama sorunlarıyla karşılaşabileceği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Teorik yönelim ile pratik kapasite arasındaki bu fark, AB'nin çevre politikalarının etkinliğini sınırlandıran önemli bir yapısal soruna işaret etmektedir.

Son olarak, 2023-2027 OTP reformları iklim hedeflerine odaklanarak çevresel sürdürülebilirliği ön plana çıkarmakta, ancak küçük çiftçilerin desteğe erişimi, kırsal bölgelerde istihdam sorunları ve yeşil dönüşümün tarımsal üretim üzerindeki etkileri konusunda tartışmalar devam etmektedir (European Parliament, 2023). Bu dönemde OTP, çevresel amaçlara daha net biçimde odaklanırken uygulamadaki sınırlılıklar kuramsal iddialarla pratik sonuçlar arasındaki mesafeyi ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ekolojik modernleşme teorisinin OTP'ye rehberlik etme kapasitesi, bu sınırların nasıl aşılacağına dair politika çözümleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Özellikle üretim fazlası ve bütçe yükü, OTP reformlarının şekillenmesinde önemli bir itici güç olmuştur. 1980'lerdeki aşırı üretim ve buna bağlı fiyat düşüşleri, tarım ürünlerinin piyasa değerinin altında satılmasına ve kaynak israfına yol açmıştır. Bu durum hem topluluk bütçesine hem de çevresel sürdürülebilirliğe zarar vermiştir. Örneğin, fazla üretilen tahılların depolanması, yok edilmesi ya da sübvansiyonla düşük fiyatlara ihraç edilmesi, tarımsal üretim ve ticarete ciddi sorunlara neden olmuştur. Bu sorunların çözümü için getirilen üretim kotaları ve vergilendirme politikaları ise küçük ve orta ölçekli çiftçiler üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır.

MacSharry Reformu, OTP'de paradigma değişimini temsil etmektedir. Bu reformla birlikte fiyat destekleri azaltılmış, doğrudan gelir destekleri uygulanmaya başlanmış ve çevre koruma öncelik kazanmıştır. Reform, bütçe disipliniyi sağlama amacının yanı sıra tarımsal üretimde çevre dostu uygulamaların teşvik edilmesini hedeflemiştir. Ancak uygulamada, büyük ölçekli işletmelerin bu reformdan daha fazla fayda sağladığı ve küçük çiftçilerin yeterince desteklenemediği eleştirileri devam etmiştir. Ayrıca çevre koruma tedbirlerinin kapsamı ve uygulanabilirliği tartışmalı olmuştur.

2000'li yıllardan itibaren OTP'nin gündemine sürdürülebilirlik, iklim değişikliği ve kırsal kalkınma gibi yeni temalar eklenmiştir. "Gündem 2000" programı ile kırsalda sosyal uyum ve istihdamın artırılması hedeflenmiştir. 2013 reformu ise AB'nin demokratik karar alma süreçlerine uyum sağlama ve yeşil politikaları OTP kapsamına dâhil etme yönünde önemli adımlar atmıştır. Bu reformda genç çiftçilere destek verilmesi, kırsal kalkınma bütçelerinin artırılması ve çevresel sürdürülebilirlik önceliklendirilmiştir. Ancak reformların karmaşık bürokratik yapısı ve uygulamadaki farklılıklar, hedeflerin tam olarak gerçekleşmesini engellemiştir.

Son dönemde, 2023-2027 OTP reformları özellikle Paris Anlaşması hedeflerine uyum, karbon salımının azaltılması ve biyoçeşitliliğin korunması gibi çevresel amaçlara odaklanmıştır. Reformun öne çıkan özellikleri arasında küçük çiftliklerin desteklenmesi, üye devletlerin ihtiyaçlarına göre uyarlanabilir uygulamaların benimsenmesi ve kırsal bölgelerde yaşam koşullarının iyileştirilmesi yer almaktadır. Bununla birlikte, yeşil dönüşümün tarımda verimlilik üzerindeki etkisi, kırsal istihdam ve

ekonomik sürdürülebilirlik gibi alanlarda çeşitli endişeler sürmektedir. Yeni OTP'nin başarısı, bu karmaşık dinamiklerin dengelenmesine bağlıdır.

2.2. OTP'ye “Çevre” Unsurunun Dâhil Edilmesi ve Nedenleri

OTP'de 1962'den itibaren birçok reform yapılmıştır. Bu reformların tetikleyicileri arasında piyasa gereklilikleri, kamuoyunda yükselen sesler, uluslararası baskılar, finansal problemler yer almaktadır. İlk zamanlar OTP'de uygulanan verimi artırma projeleri sonucu üretim fazlası olduğu gibi kalitesinde düşüşler, gıda ve çevre üzerinde olumsuzluklar ortaya çıkmıştır. Zaman içinde ortaya çıkan iklim değişikliğinin insan ve diğer canlılar üzerindeki etkisi artan biçimde hissedilmeye başlanmıştır (Ackrill, 2008). Bu çerçevede, OTP'nin ilk dönem uygulamalarının uzun vadede çevresel ve sosyal maliyetler yarattığı ve bu nedenle reformların yalnızca ekonomik değil, ekolojik boyutlarının da dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

OTP'deki değişimler büyük oranda uluslararası konjonktürden de etkilenmiştir. Örneğin; 1992 tarihli Maastricht Anlaşması ile birlikte AB tüm politika süreçlerine çevre koruma politikalarını entegre etmek durumunda kalmıştır (Ackrill, 2008). Bu gelişmede aynı tarihli Rio Zirvesi'nde alınan çevre ve sürdürülebilirlik başlıklı pek çok kararın da etkisi bulunmaktadır. Rio Zirvesi Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ve Biyoçeşitlilik Sözleşmesi gibi önemli üç anlaşmanın da tetikleyicisi olmuştur (UNFCCC, t. y.). 1995'te Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından tarımsal desteklere uluslararası düzenleme getirilmiştir. Uluslararası alanda yükselen çevre vurgusuna AB de kayıtsız kalamamış ve OTP'de güncellemeler yaşanmıştır (European Parliament, t. y.). Burada, AB'nin çevre politikalarını OTP'ye entegre etme çabası ekolojik modernizasyon teorisinin kurumsallaşma süreci olarak yorumlanmaktadır.

Bu bağlamda, 1986 tarihinde başlayan ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün kuruluşu öncesinde gerçekleştirilen Uruguay Görüşmelerinden de bahsetmek gerekmektedir. Çevreci değişimlere ön ayak olan önemli gelişmelerden bir diğeri olan Uruguay Anlaşmaları tarımsal karar alma ve politikleştirme süreçlerinin uluslararası yapıda kabul görmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca, OTP'deki reformlar ve tarımsal ticaret sisteminin gelişmesi açısından önemlidir. Tüm bu uluslararası değişim baskıları sonucunda, 1992'de, OTP'de MacSharry reformu başlatılmış, çiftçilere yönelik piyasa destekli mekanizmadan üretici destekli mekanizmaya geçilmiştir. Böylece çiftçilerin daha çevre dostu uygulamalar yapması teşvik edilmiştir. Aynı zamanda bu destekleri almak için belirli çevre ve gıda güvenliği standartlarına uyum zorunluluğu getirilmiştir. Bu reformun gerçekleşmesinde kamuoyu baskısı, uluslararası baskılar, bütçedeki sorunlar ve önceki reformun çalışmaması etkili olmuştur (Tangermann, 1998). Bu reform süreci çevresel standartlarla ekonomik destek mekanizmalarının entegrasyonuna yönelik ilk kapsamlı girişim olarak okunabilir.

Uruguay Anlaşmalarıyla AB, OTP'de reforma gitmeye zorunlu kalmış ve uygulanan piyasa desteği sisteminden, üretici desteği sistemine geçilmiştir. 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü ile AB 2008-2012 yılları arasında sera gazı emisyonlarını 1990 seviyesinin minimum %5 altına indirmeyi taahhüt etmiştir. Bu hedefe ulaşabilmek için çalışmalar başlatılmıştır (United Nations, 1998). 1999'da tüketici ve hayvan hakları başlıkları gündeme dâhil edilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. OTP'deki bu dönüşümde uluslararası baskının varlığı dikkat çekmektedir (Ackrill, 2008). Daha sonra, 2000 ve 2003 yıllarındaki reformlar (Fisher reformları) ile çevresel sürdürülebilirlik vurguları devam ettirilmiş, tarımsal çevre önlemleri ile biyolojik çeşitlilik, peyzaj ve sürdürülebilir tarım gibi çevre dostu uygulamalar teşvik edilmiştir. 2000 yılındaki reformda kırsal kalkınma programlarına yönelik destek artırılırken 2003 yılında bu destek biraz daha genişletilmiştir (Kelch ve Normile, 2004). 2003 sonrası çapraz uyum yükümlülüğü getirilmiş böylece doğrudan destek ödemeleri çevre hedefleriyle uyumlu olma koşuluna bağlanmıştır (Ackrill, 2008). Ayrıca DTÖ'nün isteği doğrultusunda doğrudan ödemeler tek ödeme başlığı altında toplanmıştır (T. C. AB Bakanlığı, 2012). 2013 OTP reformları ise çiftçilere verilecek destekleri Çiftlik Yeşillendirme başlığı altında, ekolojik alanların, minimum kalıcı otlak alanlarının ve ürün çeşitliliğinin korunması koşullarına bağlamıştır (Kelch ve Normile, 2004). Bu değerlendirmelere göre, OTP'deki reformların yalnızca çevresel hedeflere değil, aynı zamanda uluslararası rekabet baskılarına da yanıt üretme çabası içerdiği düşünülmektedir.

Özellikle 2014-2020 sürecinde OTP'de iklim değişikliğiyle mücadelede tarımın rolü artırılmıştır. Örneğin, onarıcı tarım uygulamalarıyla toprağın karbon tutma kapasitesinin artırılması ve hayvancılık

özelindeki değişiklikler doğrultusunda sera gazı salımının azaltılmaya çalışılması gibi uygulamalar dikkat çekmeye başlamıştır (European Commission, t. y.). Tüm bunlara rağmen 2014-20 OTP'si ile sera gazı emisyonlarında istenen azalma sağlanamamış, biyoçeşitlilik azalmasının önüne geçilememiştir. Bu nedenle daha sonuç odaklı yeni bir OTP için çalışmalara başlanmış, politika yapma sorumluluğu üye devletlere bırakılmıştır. Burada, merkeziyetçi yaklaşımın sınırlılıkları ve yerel ihtiyaçlara duyarlı, esnek yönetim modellerinin gerekliliği dikkat çekmektedir.

Günümüzde uygulanmakta olan OTP 2023-27, Ocak 2023 itibarıyla devreye girmiştir. Bu sistem, tarımda sürdürülebilir yeşil uygulamaların artırılmasını sağlamıştır. Yeni OTP, ihtiyaçlara odaklanan ve iklim ile çevre hedeflerini AB'nin diğer politikalarıyla uyumlu hâle getiren bir yapıya geçmiştir. Çiftçiler, iklim değişikliğiyle mücadele, biyoçeşitliliğin korunması ve doğal kaynakların korunması gibi üç ana çevresel hedefe öncelik vermektedir. Bu hedeflerin önemi, AYM kapsamındaki Tarladan Çatala stratejisinde detaylıca belirtilmiştir. AB'nin bu çevresel hedeflere ulaşma yolu, Birlik ve çiftçilerin ekonomik ve sosyal refahını sürekli kılmayı amaçlamaktadır (European Commission, t. y.). Bu bağlamda 2023-27 reformlarının AB'nin çevresel vizyonunu OTP aracılığıyla hayata geçirme çabasının son halkası olduğu ve ekolojik modernizasyon çerçevesinde değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Yeni OTP, AB'nin çevre ve iklim mevzuatında belirtilen biyolojik çeşitlilik, sera gazı emisyonları, hava ve su kalitesi, pestisitler ve enerji gibi alanlardaki hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca, OTP, AB'nin yaban hayatı korumaya yönelik direktifleriyle ve biyolojik çeşitlilik stratejisiyle uyumlu hâle getirilmiştir. Buna ek olarak, karmaşık yapısı nedeniyle çiftçiler tarafından eleştirilen OTP'nin son versiyonunda, maddeler sadeleştirilmiş ve basitleştirilmiştir (European Commission, t. y.).

AB içinde, tarım alanlarında kullanılan pestisitler, suni gübreler ve antibiyotiklerin yeni OTP ile sınırlandırılması amaçlanmaktadır. Bu hedefe ulaşmak için organik tarımın desteklenmesi, çiftçilerin pestisit ve suni gübrelerin zararları konusunda bilinçlendirilmesi ve hayvan sağlığını önemseyen teşvikler aracılığıyla antibiyotik kullanımının azaltılması gibi yöntemler öne çıkarılmaktadır. Böylece, tarım ve hayvancılıkta zararlı uygulamaların çevre, insan ve hayvan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması yönünde bir çaba gösterilmektedir (European Commission, t. y.). Tüm bu yaklaşımlar AB'nin ekoloji dostu bir bakış açısını benimsediğine işaret etmektedir, bununla birlikte, aşağıdaki bölümde görüleceği gibi uygulamada bu tutumun sürdürülmesine dair soru işaretleri ortaya çıkmaktadır.

2.3. OTP'nin Güncel Uygulamalarına Dair Eleştiriler

Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırılarıyla AB'ye Ukrayna'dan gelen ve ihtiyacının yarısından fazlasını tedarik ettiği tahıl ve yağ lojistiğinin tehdit altına girdiği gerekçesiyle AB yetkilileri AB Komisyonu'nu aciliyet vurgusuyla önlemler almaya davet etmiştir. Bunun sonucunda, Komisyon gıda sistemlerinin ve güvenliğinin artırılması için aciliyet vurgusuyla ilginç bir karar almış ve tarımda pestisit kullanımını sınırlandıran ve doğa restorasyonuna yönelik iki yasa teklifini askıya almıştır (EU Parliament, 2023). Burada, gıda güvenliği kapsamında aciliyet vurgusuyla güvenlikleştirme çabası olduğu görülmektedir. AB Komisyonu'nun gıda güvenliğine dair risk ve aciliyet vurgusu yapmasında AB Tarım Kooperatifleri Genel Komitesi, tarım bakanları ve AB parlamentosunda muhafazakâr tarafın kararlarının yönlendirici olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, Ekolojik Odak Alanları (Ecological Free Area - EFA) olarak nadasa bırakılmış tarım alanları üretime açılmış aynı zamanda suni gübre ve pestisit kullanımı da serbest bırakılmıştır (Willard, 2023). Bu bilgiler ışığında AB'nin günümüzde OTP'de yürüttüğü revizyonların her birinin çıkış noktasının çevre koruma odağıyla yapılmadığını söylemek mümkündür.

Corporate Europe, Abl ve Birdlife'nın hazırladığı bir raporda OTP 2022'de uygulamaya konmuş olan yeşillendirme gerekliliklerinin askıya alınmasının gıda üretimine etkileri incelenmiştir (Global 2000, 2023) Çalışma, yeşillendirme uygulamalarının askıya alındığı ekolojik odak alanlarında ekilen ana ürünlerin yem ve endüstriyel işlemlerde kullanılan soya fasulyesi, mısır ve yağlı tohum olduğunu Komisyon tarafından belirtildiği gibi, ekmek hammaddesi olan tahıl üretilmediğini, kısacası bu bölgelerde iddia edildiği gibi gıda güvenliğini tehdit eden bir durum olmadığını, daha çok hayvancılık için üretilen yemlerin üretildiğini vurgulamıştır. Ekilebilir alanların %60'ı hayvancılığa ayrılmıştır (FAO, t. y.). Bilim insanları, gıda güvenliği için bu durumun değişmesinin ve daha çok alanın gıda ekimi

için ayrılmasının gerekliliğinin altını çizmektedir. Buna karşılık tarım lobileri ve bazı politikacılar Ukrayna'dan gelen buğday miktarındaki azalmanın gıda güvenliğine yönelik ciddi bir tehdit olduğunu, bu sebeple ekolojik onarım için nadasa bırakılan alanların acilen ekime açılması gerektiğini vurgulamışlardır (Askew, 2022). Buna ek olarak yeşillendirme gerekliliklerini yerine getiren ülkelere ödenen yeşillendirme ödemeleri, yeşillendirme gerekliliklerini askıya alan ülkelere ödenmeye devam edilmiştir. Rapor, uygulamaya konduktan bir sene sonra ekolojik onarım için nadasa bırakılması planlanan arazilerin %40'ının ekime açıldığını ve pestisit kullanımının serbest bırakıldığını belirtmektedir (Global 2000, 2023).

Komisyondun aldığı önlemler, konuyla ilgili bilim insanları tarafından eleştirilmiştir. Avrupa Komisyonu'nun yeşil dönüşüm projelerinden geri adım atan eylem planına karşı, 650'den fazla bilim insanı tarafından bir bildiri yayımlanmıştır. Bu bildiride, Avrupa'nın gıda güvenliğinin Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle tehdit altında olmadığı belirtilmiştir. Küresel gıda krizinin asıl nedeninin, dünyadaki ekonomik eşitsizlikler ve dağıtım sistemindeki sorunlar olduğu vurgulanmıştır ve gıda güvensizliğinin Komisyonun iddia ettiği gibi arz sıkıntısından kaynaklanmadığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca, verimliliği ve üretimi artırma söylemiyle biyoçeşitliliğe ayrılan ve zaten yetersiz olan alanların, bu hedefe zarar verecek uygulamalara açılmasının ne gıda güvenliği ne de ekolojik güvenlik açısından faydalı olacağı ifade edilmiştir (Pörtner vd., 2022). Mevcut gıda üretiminin dünya nüfusunu beslemek için fazlasıyla yeterli olduğu belirtilmiş, ancak politikalar nedeniyle tahılların biyoyakıta dönüştürülmesi, hayvan yemi olarak kullanılması ve israf edilmesi sebebiyle ihtiyacı olanlara ulaşmaması eleştirilmiştir (Berners-Lee vd., 2022).

OTP'nin güncel uygulamalarına dair eleştirilerden biri de hayvansal üretimle açığa çıkan metan gazı miktarıdır (FAO, t. y.). Endüstriyel hayvancılığın bir başka zararı da hayvanların özgürce yaşama haklarının ihlal edilmesidir. Çok sayıda hayvanın fabrika ortamında beslenmesi yerine, onların doğal koşullarda yaşamalarının teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, işlenmiş hayvan ürünlerinin her gün tüketilmesinin, insan sağlığına uygun olmadığı, yapılan birçok çalışmayla kanıtlanmıştır. Sonuç olarak, bilim insanları gıda sistemlerinin güvenli bir geleceğe sahip olmasının, iklim değişikliğine uyum sağlamak ve biyoçeşitlilik kayıplarını azaltmakla mümkün olduğunu vurgulamaktadır.

Wageningen Üniversitesi'nde Tarım Politikaları uzmanı Dr. Jeroen Candel, Food Navigator Europe dergisine verdiği bir röportajda, AB politikacılarının gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik konularını hatalı bir şekilde ilişkilendirdiğini ifade etmiştir. Dr. Candel'e göre, gıda güvenliği sorunu, AB politikacıları ve lobicilerin öne sürdüğü gibi arz kaynaklı değil, dağıtım sistemindeki hatalardan kaynaklanmaktadır (Candel, 2022).

German Centre for Integrative Biodiversity Research'de araştırmacı olan Dr. Guy Pe'er, Food Navigator'a verdiği bir demeçte, Ukrayna savaşının Avrupa'da söylendiği gibi bir gıda krizi değil, yem krizi yarattığını ve gerçek gıda güvensizliğinin Afrika ve Orta Doğu'yu etkilediğini ifade etmiştir. Pe'er, tarım arazilerinin %70'inin yem ve yakıt üretimi için kullanıldığını vurgulayarak eğer sorun gıda krizi ise neden bu kadar geniş tarım alanının hayvan yemi üretimine ayrıldığını ve neden AB tarafından sübvansiyonlarla desteklendiğini sorgulamıştır (Askew, 2022).

Avusturya toprakları üzerinde yapılan bir çalışmada, bu uygulamaların başlamasından sonraki bir yıl içinde ekolojik odak alanlarının %56'sının dönüştürüldüğü rapor edilmiştir. Bunun sonucunda, nitrojen sabitleyici bitkilerde ve toprağa humus sağlayan arılar ve diğer tozlaşan böceklerin sayısında %48'lik bir azalma gözlemlenmiştir (Global 2000, 2023; Willard, 2023).

Yeni OTP'deki çevresel ve sosyal vurgular ile yeşil söylemlere rağmen, bu hedefleri gerçekleştirebilecek gıda üretim sistemleri konusunda doğru adımların atıldığına dair şüpheler bulunmaktadır. Çiftçilere verilen desteklerin, çiftçilerin iklim ve biyoçeşitlilik yararına nasıl davrandıklarına göre değil, ettikleri alanın büyüklüğüne göre devam etmesi bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir (Friends of The Earth Europe, 2022).

Son yıllarda, Avrupa'da çeşitli ülkelerde çiftçilerin ayaklandığı görülmektedir. Bu hareketlerin altında yatan sebebin doğru analiz edilmesi önem arz etmektedir; çünkü politikacılar ya da çeşitli haber merkezleri tarafından çarpıtılmaları söz konusudur. Örneğin; Brüksel'de protestolara çıkan insanlar serbest ticaret anlaşmalarının fiyatlara etkisi dolayısıyla gelirlerinin azalmasına tepki gösterirken Romanya, Almanya ve Polonya gibi ülkelerdeki çiftçiler, Ukrayna'dan gelen tahılın ucuz olmasının

kendi işlerini olumsuz etkilemesinden şikâyet etmektedirler. Mercosur ülkeleriyle ticaret anlaşmaları da Avrupalı üreticiler için risk teşkil etmektedir. Halkın verdiği bu tepkilerin tarımdaki yeşil dönüşüme yönelik olmamasına karşın, protestoları yönetmekte zorlanan kimi politikacılar tüm bu tepkilerin asıl nedenine odaklanmak yerine çevre koruma politikalarını göz ardı etme eğilimine girmişlerdir. Bu olup bitenlerin etkisiyle Avrupa Komisyonu tarafından pestisit kullanımını azaltma projeleri askıya alınmış, sürdürülebilir gıda sistemleri stratejisi iptal edilmiş ve tarım sübvansiyon koşulları yeşillendirme politikası aleyhine gevşetilmiştir (Hilmi ve Frison, 2024).

Pestisitlerin aşamalı olarak kaldırılması mesleki maruziyetten dolayı en çok çiftçilerin sağlığı açısından olumludur. Ekolojik etkileri de kuraklık, sel ve aşırı hava olayları ile en çok zararı yine çiftçilere vermektedir. Tarım gelirlerinin diğer sektörlerle göre %40 düşük olduğu, AB’de çiftçilerin asıl mücadelesi maliyetler artarken çiftlik fiyatlarının düşmesi, ucuzlayan rekabet, büyük çiftçiye avantaj sağlayan destek sistemi, perakende ve gıda devi firmaların emek sömürsü gibi konulara karşı durmaktadır. Bunlara cevap olarak çiftçinin birebir bağlı olduğu ekosistemleri koruyacak ve zenginleştirecek eylemlerin ertelenmesinin çiftçilerin bu problemlerine herhangi bir fayda sağlayamayacağı açıktır. Bununla birlikte, AYM’nin özellikle ilk çabalarına tepki veren bazı çiftçi gruplarının da olduğu görülmüştür. Araştırmacılara göre bu durumun çözümü için projeyi askıya almak yerine çiftçilere de doğaya da ortak fayda sağlayacak olan politikaları gözden geçirip çiftçilerin ihtiyaçlarıyla örtüşen sürdürülebilir bir gıda sistemi ve tarım modeli için yaklaşım geliştirmek gerekmektedir. Aksi hâlde çiftçiler ve doğa arasında gerçekliği yansıtmayan bir çatışma anlatısı ortaya çıkmaktadır. Bu da özellikle aşırı sağ partilerin elini güçlendirmektedir (Hilmi ve Frison, 2024).

OTP’deki dönüşümün birincil muhatabı olan çiftçileri memnun etmemesi, ekoloji dostu yaklaşımların askıya alınması gibi göstergeler makalenin araştırma sorusu olan AB tarım politikasında gerçekleşen dönüşümün başlıca sebebinin çevreyi koruma çabaları mı yoksa uluslararası baskılar mı olduğu sorusunun cevabının çevreyi koruma çabaları olmadığını ortaya koymaktadır.

3. OTP, SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ VE EKOLOJİK MODERNLEŞME

OTP’deki son güncellemeler AYM kapsamında yapılmaktadır. AYM’nin kökenlerine bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) menşeli Yeşil Yeni Düzen (YYD-Green New Deal) kavramı çıkmaktadır. YYD ABD’de fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerji kaynakları kullanımını salık veren, çevresel ve ekonomik krize ortak yeşil bir çözüm yolu geliştirmek amacıyla 2007’de Thomas Friedman tarafından ortaya konmuştur (Puaschunder, 2020). Ekomodernist ve kapitalist bir tandansa sahiptir. Franklin D. Roosevelt’in 1930’lardaki ekonomik krize çözüm olarak sunduğu Yeni Düzen (New Deal) projesine referansla oluşturulmuştur (Lovell, 2008). Kısaca, ekolojik modernleşme teorisinde olduğu gibi kapitalist Batı toplumlarının çevresel olumsuzluklarla baş etme yöntemlerinde ekonomik unsurun öncelikli bir yer tuttuğu görülmektedir. Friedman bu kavramı 2008’de ABD’nin yaşadığı ekonomik krizden çıkış için yapısal dönüşüme çevreci bir yol haritası sunarak sosyal, ekonomik, çevresel tehditlerle mücadelede bir fırsat olarak ortaya koymuştur (Kaufman, 2018). Benzer şekilde AYM’nin kapsadığı yeşil ekonomi, iklim değişikliği ve çevresel bozulmanın yarattığı etkileri gidermek amacıyla sürdürülebilir ve çevreye duyarlı bir ekonomik sistem vurgusu yapmaktadır (Le Blanc, 2011). Sürdürülebilir büyümenin odağa alındığı bir yeşil ekonomiden bahsedilmektedir. Roosevelt’in Yeni Düzeninde yer alan Keynesyen bakış, iyi incelendiğinde AYM’de de kendini göstermektedir. AYM’de söylem olarak ekolojiji öncelikleyen bir politik ekonomiden bahsedilmektedir, ancak, yeşil dönüşümü gerçekleştirmek için yatırımda artış, gelirden artış, tam istihdam gibi vurgularla ekonomik büyüme meşrulaştırılırken Keynesçi tohumlar dikkat çekmektedir. Keynesçi bakış açısının ekolojik sınırlara duyarsız olması buradaki temel problem olarak değerlendirilmektedir (Green, 2022).

OTP’deki dönüşümün çerçevesini oluşturan AYM için vazgeçilmez olan bir diğer kavram “yeşil büyüme” kavramıdır. Kavram ekonominin çevre ile uyumlanarak büyümesini ifade etmektedir. Yeşil Büyüme kavramı son yirmi yıldır neoliberal bakış ekseninde yeşil ekonomi literatürü içinde kullanılmaktadır (Wanner, 2015). Tüm bu bilgiler ışığında AYM’nin ekolojik modernleşme teorisiyle rahatlıkla açıklanabileceği görülmektedir. İkisinin temelinde de çevresel bozulmayla mücadele ederken ekonomik büyümeyi teşvik eden bir yaklaşım bulunmaktadır.

Yeşil büyüme kavramı, iklim değışikliği ve ekolojik yıkıma karşı öne çıkan bir politika yanıtı olarak şekillenmiştir. Yeşil büyüme teorisi, teknolojik yenilikler ve ikame sayesinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyümesinin kaynak kullanımı ve karbon emisyonlarından mutlak olarak ayrıştırılabileceğini savunmakta ve böylece ekonomik büyümenin gezegenimizin ekolojisiyle uyumlu olabileceğini öne sürmektedir. Bu görüş, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları dâhil olmak üzere, ulusal ve uluslararası politikalarda varsayılan bir yaklaşım hâline gelmiştir. Ancak, kaynak kullanımı ve karbon emisyonlarına dair ampirik veriler, yeşil büyüme teorisini desteklememektedir. Tarihsel eğilimler ve model tabanlı projeksiyonlar incelediğinde şunlar ortaya çıkmaktadır: 1. Sürekli ekonomik büyüme sürdüğü sürece, küresel ölçekte kaynak kullanımından mutlak anlamda bir ayrışmanın sağlanabileceğine dair hiçbir ampirik kanıt bulunmamaktadır. 2. Karbon emisyonlarından mutlak anlamda bir ayrışmanın, 1.5°C veya 2°C üzerindeki küresel ısınmayı önleyecek hızda gerçekleşmesi, iyimser politika koşullarında bile oldukça düşük bir ihtimaldir. Bu nedenle, yeşil büyümenin yanıltıcı bir hedef olma ihtimali yüksektir ve politika yapıcılarının alternatif stratejilere yönelmeleri gerekmektedir (Hickel ve Kallis, 2019).

Günümüzde, ekolojik modernleşme çevre politikaları için bir rehber paradigma olarak konumlanmaktadır; doğa ve çevreyi korumanın yanı sıra sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmenin mümkün olduğunu önermektedir. Ekolojik modernleşme kaynak tüketimi, kirlilik, üretim ve tüketim süreçlerinin etkileşim içinde olduğu kompleks bir sistem yaklaşımını temsil etmektedir (Weale, 1992). Çevreye yönelik uluslararası raporların içeriğinde de her zaman ekonomi ve kalkınma vurgusu yer almaktadır. Örneğin; Brundtland raporunda (1987) sanayileşmenin kirliliği artırdığı, bu durumun önüne geçmek için teknolojiyen faydalanılabileceği, ekonomik büyüme, sürdürülebilir kalkınma, çevrenin korunması ilkelerinin önemi vurgulanmaktadır (UN, 1987).

AB politikalarının sosyal inşacı yönünü vurgulayarak, ekolojik modernleşmenin neo-liberalizm ilkelerine bağlılığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Hajer, 1995). Örneğin iklim değışikliği ve çevresel bozulmanın şiddetindeki artışa ve karbon salımının acilen sınırlandırılması gerektiği gerçeğine rağmen AB’de hâlen fosil yakıt kullanımına destek verilmesi, karbon emisyonu en yüksek sektörlerden olmasına rağmen hayvancılığın hâlâ teşvik ediliyor olması, pestisit kullanımını yasaklayan düzenlemelerin rafa kaldırılması bu durumun OTP’deki karşılığıdır ve temelinde ekonomik büyüme yer almaktadır (Dryzek, 1997). Dolayısıyla, ekolojik modernleşme, ekonomik ve kurumsal düzenlemeler aracılığıyla ekolojik krizlere yanıt arayan bir sosyal mühendislik projesi olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde AYM ile de yapılmaya çalışılan çevresel sorunlara kurumsal, ekonomik ve teknolojik çözümler aramaktır. Batı menşeli olan ekolojik modernizasyon yaklaşımı ekonomik ve ekolojik sorunları tek çatı altında yönetmeye ve ortak çözüm bulmaya odaklanmaktadır, fakat, uygulanan politikalarda ekoloji ile ekonomiye eşit ağırlık verildiğini gözlemlemek zordur. Amaç genelde ekonomik büyümeye sorun oluşturacak çevresel krizlere çözüm aramaktır ki bu ekolojiyi odağa alan bir yaklaşım olmaktan uzaktır. Ana kaygı ekonomik sorunlara çözüm aramak ve “sürdürülebilir büyüme” ya da “sürdürülebilir kalkınma” olarak adlandırılan olguları -günümüzde bunun ekolojik açıdan gerçekten mümkün olup olmadığına bakılmaksızın - sürdürmeye çalışmaktır (Baker ve Eckerberg, 2008).

SONUÇ

Bu çalışma, Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası (OTP)’ndaki dönüşüm sürecini ve bu dönüşümün ardındaki temel motivasyonları incelemiştir. Literatür taraması, bu dönüşümün esas itici gücünün çevre koruma çabalarından ya da uluslararası baskılardan çok, sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı sağlama amacına dayandığını ortaya koymuştur. Özellikle AB Yeşil Mutabakatı çerçevesinde yapılan reformlar, çevre dostu bir yaklaşım benimsemek yerine, insan refahını ön planda tutan ve ekonomik sürdürülebilirliği hedefleyen bir politika dönüşümünü işaret etmektedir. OTP’deki dönüşümün görünürde çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine dayansa da, gerçekte daha çok ekonomik sürdürülebilirliği önceleyen bir yaklaşım tarafından yönlendirildiğini ortaya koymuştur. Özellikle Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında başlatılan reformlar, tarım politikalarında çevresel iyileştirmeler içerse de, bu iyileştirmeler çoğu zaman ekonomik hedeflerle koşut biçimde şekillenmiştir.

Ekolojik modernizasyon teorisi, çevresel sorunların piyasa mekanizmaları yoluyla çözülebileceği varsayımına dayanır. AB politikalarında bu teorik yaklaşım, çevresel sorunların tanımlanmasında ve

çözüm araçlarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Ancak bu yaklaşım, doğayı genellikle ekonomik sistemin bir unsuru olarak görmekte; çevreyi ise insan faaliyetlerinin dışında ve ona tabi bir alan olarak konumlandırmaktadır. Bu durum, doğa ile insan arasındaki simbiyotik ilişkiyi göz ardı ettiği gibi, çevre politikalarının araçsallaştırılmasına da yol açmaktadır.

AB'nin OTP kapsamında uyguladığı reformlar, ekonomik büyüme ve piyasa rekabeti hedefleriyle çevresel kaygıları aynı düzlemde ele almayı amaçlamış görünse de pratikte çevresel hedeflerin ikincil plana atıldığı gözlemlenmektedir. Örneğin, yüksek sera gazı emisyonuna neden olan hayvancılık sektörünün teşvik edilmeye devam etmesi veya tarım alanlarının büyük kısmının (%60) hâlen hayvansal yem üretimine ayrılmış olması, bu politikaların ekolojik sürdürülebilirlikten ziyade ekonomik gerekçelere dayandığını göstermektedir. Bu çelişkiler; teorik olarak çevreyi koruma iddiasında olan reformların, uygulamada kapitalist üretim biçimlerinin çıkarlarına hizmet ettiğini ortaya koymaktadır.

Dönüştürücü faktörler arasında küresel rekabet, gıda krizleri, enerji bağımlılığı, kırsal kalkınma baskıları ve AB vatandaşlarının artan talepleri gibi dinamikler bulunmaktadır. Ancak reformların yönünü esas olarak belirleyen unsur, bu çok katmanlı taleplerin ekonomik sürdürülebilirlik çerçevesinde yeniden yorumlanmasıdır. Ekolojik modernizasyon teorisinin öngördüğü teknik çözümler (örneğin karbon tutma, yeşil teknolojiler, doğrudan gelir desteği gibi) kullanılsa da, bu çözümler yapısal değişimi değil, sistem içi uyarlamaları hedeflemektedir.

Bu çerçevede, hem politika yapıcılar hem de akademik çevreler için aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

Ekonomik ve çevresel öncelikler arasındaki dengenin yeniden kurulması, OTP'nin hem doğaya hem de toplumlara yönelik etkilerini daha adil ve sürdürülebilir bir çerçeveye oturtacaktır.

Agroekolojik ve doğa temelli tarım uygulamalarına geçişin desteklenmesi, tarımın çevresel etkilerini azaltırken kırsal kalkınmayı da güçlendirecektir.

Ekolojik modernizasyon teorisinin sınırlarının farkında olan daha bütüncül ve eleştirel bir yaklaşıma geçilmesi, doğanın yalnızca ekonomik bir değer olarak değil, yaşamın temeli olarak görülmesini sağlayacaktır.

Tarım politikalarının oluşumunda çiftçilerin, sivil toplumun ve yerel toplulukların daha etkin katılımının sağlanması, politika yapım süreçlerini daha demokratik ve kapsayıcı hâle getirecektir.

Yeşil politikaların göstermelik uygulamalardan arındırılması için etkin denetim ve şeffaf izleme mekanizmalarının oluşturulması, reformların etkili ve güvenilir biçimde uygulanmasını garanti altına alacaktır.

Yüksek karbon salımına neden olan sektörlerle yönelik teşviklerin gözden geçirilmesi ve fosil yakıt teşviklerinin kademeli olarak kaldırılması, AB'nin net sıfır hedeflerine ulaşmasında somut ilerlemeler sağlayacaktır.

Eğitim, medya ve kamu politikaları aracılığıyla çevre-insan ilişkisini yeniden tanımlayan bir anlayışın topluma kazandırılması, bireylerin yaşam biçimlerinin çevre üzerindeki etkilerini sorgulamalarını kolaylaştıracaktır.

Sonuç olarak, AB'nin OTP kapsamında yürüttüğü dönüşüm süreci, çevresel sürdürülebilirliğin yapısal olarak değil, söylemsel düzeyde ele alındığını göstermektedir. Gerçek bir dönüşüm, ancak çevresel sınırların tanındığı, doğa ile insanın bütünleşik bir sistemde değerlendirildiği ve ekonomik çıkarların ötesinde etik sorumlulukların da gözetildiği bütüncül politikalarla mümkün olacaktır.

Etik Beyan: Bu çalışmada etik beyanı gerektirecek herhangi bir uygulama kullanılmamıştır. Aksi bir durumun tespiti hâlinde Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: No application requiring an ethical declaration was used in this study. In case of detection of a contrary situation, Beykent University Journal of Social Sciences has no responsibility, and all responsibility belongs to the authors of the study.

Author Contributions Statement: 1st author's contribution rate is 100%.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors.

KAYNAKÇA

- Ackrill, R. (2000). *Common agricultural policy*. England: Sheffield Academic Press.
- Ackrill, R. (2008). The CAP and its reform–half a century of change?. *Eurochoices*, 7(2), 13-21.
- Adua, L., York, R. ve Schuelke-Leech, B. A. (2016). The human dimensions of climate change: A micro-level assessment of views from the ecological modernization, political economy and human ecology perspectives. *Social Science Research*, 56, 26-43.
- Akder, A. H. (2012). Ortak tarım politikası. B. Akçay ve İ. Göçmen (Ed.), *Avrupa Birliği, tarihçe, teoriler, kurumlar ve politikalar içinde* (s.s. 273-298). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Askew, K. (2022). *Ukraine war detonates EU food security debate, but will sustainability be collateral damage?* <https://www.foodnavigator.com/article/2022/03/07/ukraine-war-detonates-eu-food-security-debate-but-will-sustainability-be-collateral-damage>
- Bäck, H. ve Hadenius, A. (2008). Democracy and state capacity: Exploring a J-shaped relationship. *Governance*, 21(1), 1-24.
- Baker S. ve Eckerberg, K. (2008). *In pursuit of sustainable development*. Routledge.
- Berners-Lee, M. Kennelly, C. Watson, R. ve Hewitt, C. N. (2018). Current global food production is sufficient to meet human nutritional needs in 2050 provided there is radical societal adaptation. *Elementa: Science of the Anthropocene*, 6, 52.
- Burrier, G. A. ve Hultquist, P. (2019). Temples, travesties, or something else? The developmental state, ecological modernization, and hydroelectric dam construction in India. *World Development*, 124, 104642.
- Candel, J. (2022). *An interview with Food Navigator Europe - 7 March 2022*. <https://www.foodnavigator.com/Article/2022/03/07/Ukraine-war-detonates-EU-food-security-debate-but-will-sustainability-be-collateral-damage#>
- Chomsky, N. ve Pollin, R. (2021). *İklim krizi ve küresel yeşil yeni düzen-gezegeni kurtarmanın politik ekonomisi* (Çev. Orhangazi, O). Ütopya Yayınevi.
- Cunha, A. ve Swinbank, A. (2011). *An inside view of the CAP reform process: Explaining the MacSharry, Agenda 2000, and Fischler reforms*. Oxford University Press.
- CVCE. (2025). *The setting up of the CAP*. <https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/df06517b-babc-451d-baf6-a2d4b19c1c88/69bdb43a-8750-44f7-9c94-ee1c10b7b3b9>
- Dryzek, J. S. (1997). *The politics of the earth, environmental discourses*. Oxford University Press.
- European Commission. (2019). *Post 2020 CAP: Environmental benefits and simplification*. https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2021-01/cap-post-2020-enviro-benefits-simplification_en_0.pdf
- European Commission. (t. y.a). *An environmentally sustainable CAP*. https://agriculture.ec.europa.eu/sustainability/environmental-sustainability/cap-and-environment_en
- European Commission. (t. y.b). *Key policy objectives of the CAP*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_en
- European Commission. (t. y.c). *Agriculture and rural development*. https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/agriculture-and-rural-development_en
- European Council. (t. y.). *Timeline, history of the CAP*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cap-introduction/timeline-history/>

- European Parliament. (2023). *Financing of the CAP*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/106/financing-of-the-cap>
- European Parliament. (2023). *The common agricultural policy (CAP) and the treaty*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/103/the-common-agricultural-policy-cap-and-the-treaty>
- European Union. (t. y.a). *The common agricultural policy at a glance*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en#capfinancing
- European Union. (t. y.b). *Common agricultural policy: 2023-27*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en
- Food Agriculture Organisation. (2012). *Livestock and landscapes*. <https://www.fao.org/3/ar591e/ar591e.pdf>
- Food and Agriculture Organisation of The United Nation. (2022). *The role of animal health in national climate commitments*. <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0431en>
- Friends of The Earth Europe. (2022). *CAP strategic plans green deal or no deal?* <https://friendsoftheearth.eu/publication/cap-strategic-plans-green-deal-or-no-deal/>
- Global 2000. (2023). Suspension of greening measures of the CAP under the guise of food security-with Austria as a case study. https://www.global2000.at/sites/global/files/230523_MediaBriefing_EFA-derogations_EN.pdf
- Gouldson, A., Hills, P. ve Welford, R. (2008). Ecological modernisation and policy learning in Hong Kong. *Geoforum*, 39(1), 319-330.
- Green, J. (2022). Greening keynes? Productivist lineages of the green new deal. *The Anthropocene Review*, 9(3), 324-343.
- Hajer, M. A. (1995) *The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process*. Oxford University Press.
- Hickel, J. ve Kallis, G. (2020). Is green growth possible?. *New Political Economy*, 25(4), 469-486.
- Hilmi, A. ve Frison, E. (2024). *Farmer protests: The wrong u-turn*. <https://www.greeneuropeanjournal.eu/farmer-protests-the-wrong-u-turn/>
- Hovardas, T. (2016). Two paradoxes with one stone: A critical reading of ecological modernization. *Ecological Economics*, 130, 1-7.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. (t. y.). Prelevman (levy) <https://oldweb.ikv.org.tr/print.asp?id=1265&baslik=AB%20KAVRAMLARI%20S%D6ZL%D C%D0%DC>
- Jänicke, M. (2008). Ecological modernisation: New perspectives. *Journal of Cleaner Production*, 16(5), 557-565.
- Kaufman, A. C. (2018). *What's the green new deal?*. <https://grist.org/article/whats-the-green-new-deal-the-surprising-origins-behind-a-progressive-rallying-cry/>
- Kelch, D. ve Normile, M. A. (2004). EU adopts significant farm reform. <https://www.ers.usda.gov/amber-waves/2004/september/european-union-adopts-significant-farm-reform/#:~:text=Under%20Agenda%202000%2C%20EU%20member,toward%20a%20rural%20development%20fund>
- Le Blanc, D. (2011). Special issue on green economy and sustainable development. In *Natural Resources Forum* (Vol. 35, No. 3).
- Lovell, J. (2008). *Climate report calls for green new deal*. <https://www.reuters.com/article/us-climate-deal-idUSL204610020080721/>

- Machin, A. (2020). Changing the story? The discourse of ecological modernisation in the European Union. In *The Future of European Union Environmental Politics and Policy* (pp. 22-41). Routledge.
- Milanez, B. ve Bührs, T. (2007). Marrying strands of ecological modernisation: A proposed framework. *Environmental Politics*, 16(4), 565-583.
- Pörtner, L. M., Lambrecht, N., Springmann, M., Bodirsky, B. L., Gaupp, F., Freund, F., ... ve Gabrysch, S. (2022). We need a food system transformation—In the face of the Russia-Ukraine war, now more than ever. *One Earth*, 5(5), 470-472.
- Puaschunder, J. M. (2020). *The green new deal: History, economy and implementation*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3720351>
- Reimer, A. (2015). Ecological modernization in US agri-environmental programs: Trends in the 2014 farm bill. *Land Use Policy*, 47, 209-217.
- Semal, L. Szuba, M. ve Petit, O. (2014). Andrew Dobson: Trajectories of green political theory Interview by Luc Semal, Mathilde Szuba and Olivier Petit. *Natures Sciences Sociétés*, 22, 132-141.
- Şahin, G. (2022). Ekolojik modernleşme teorisi ve çevre politikası çıkarımları. *Pearson Journal*, 7(21), 236-257.
- T. C. AB Bakanlığı. (2022). *Fasıl 11- tarım ve kırsal kalkınma*. <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=76>
- Tangemann, S. (1998). An ex-post review of the 1992 MacSharry Reform. K. A. Ingersent. (Ed.). *The reform of the common agricultural policy* içinde (pp. 12-35) Macmillan Press.
- UNFCCC (t. y.). *The Rio conventions*. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-rio-conventions>
- United Nations. (1987). *Report of the world commission on environment and development: Our common future*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- United Nations. (1997). *Kyoto Protocol to the United Nations framework convention on climate change*. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>
- Wanner, T. (2015). The new ‘passive revolution’ of the green economy and growth discourse: Maintaining the ‘sustainable development’ of neoliberal capitalism. *New Political Economy*, 20(1), 21-41.
- Weale, A. (1992). *The new politics of pollution*. Manchester University Press.
- Willard, M. (2023). *CAP environmental derogations: What is the impact on food security?* <https://www.arc2020.eu/cap-environmental-derogations-what-is-the-impact-on-food-security/>